

21. YÜZYILDA ROMANTİK BİR ŞAİR: AYSEL HANLARKIZI

Enver Aykol

*Bir salkım söğüde dönebilirim,
Göllemi sererim ayaklarına.
Bir yudum nefesi bölebilirim,
Konarım kurumuş dudaklarına...*

- Edebiyatın sıklıkla iki temel konu üzerinden geliştiği söylenir. İlki aşk ikincisi ise ölüm... Geri kalan tüm temalar, anlatılar ve kurgular, bu iki sınır çizgisinin içinde konumlanırlar. Aşk, yaşama dair tüm güzellikleri cemettiği gibi insanı cezbeden büyüklü bir yapıya da sahiptir. Bu yapının şiire dökülmesi ise muhakkak ki efsunlu sözleri doğuracaktır. Fakat çağları aşan, edebiyatın en başat konusu aşk; zamanla büyüsünü, o efsunlu tınısını ve özgünlüğünü yitirmez mi? 21. yüzyılda bir şair, aşk üzerine yeni bir söz söyleyebilir mi? Nicedir bu sorular zihnimde dönüp dururken Azerbaycanlı şair Aysel Hanlarkızı ile karşılaştım. Hanlarkızı, özgün imgelere ve okurun gönlüne doğrudan hitap eden samimi bir söyleyişe sahip. Azerbaycanlı kadın şairlerin Mehseti Gencevi'den günümüze dokuz yüzyıllık bir birikime sahip olduklarını düşündüğümüzde Hanlarkızı'nın şairlik istidadı pek de şaşırtıcı bir durum değil. Fakat onu farklı kılan sahip olduğu bu dokuz yüzyıllık geleneği kendi duygularıyla ve hisleriyle bugünün insanına yeni bir üslupla verebilmesidir. Ayrıca bir kadın olarak duygularını tüm samimiyetiyle bize sunması büyük bir cesaretin de örneğidir.

Hanlarkızı, şiirinin öznesine kadını koyarak aslında okurun alışık olduğu sevgili algısını da kırmış oluyor. Şüphesiz edebiyatımız büyük kadın şairler çıkarmış olsa da erkek şairlerin hem edebiyat tarihimizde hem de çağdaş edebiyatımızdaki hegemonyası tam manasıyla kırılabilmiş değil. Hâlâ pek çok okur, aşkı ve sevgiliyi erkek şairlerin şiirlerinden öğreniyor. Şiirdeki sevgili öznesini bu algıyla inşa ediyor. Bu vakte kadar aşkı hep erkeklerden dinledik ve bize kendilerini da-

ima birer mecnun gibi sundular. Gönülçelen kadınlardan dert yandılar. Fakat Aysel Hanlarkızı'nda şiirin öznesi değişiyor ve kendilerini muhteşem bir âşık, âdeta bir Ferhat olarak tanıtan erkeklerin maskesini düşürüyor. “Beri Gel” şiirinin son dizelerinde bir erkeğin vurdumduymazlığı ve kayıtsızlığı açıkça gözler önüne seriliyor:

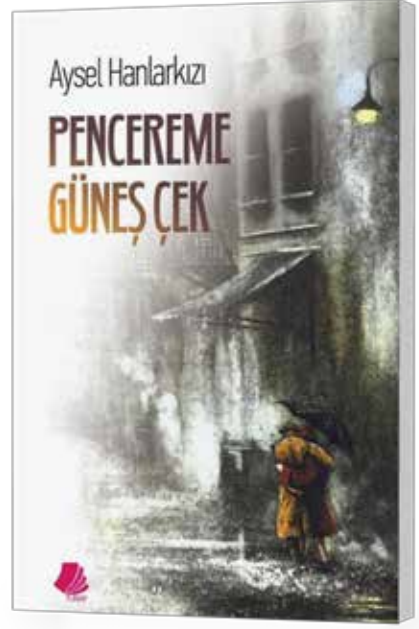
*“Bu kalbi sana ayırdım,
İster koru, ister at.
Ben bizi özleyeyim,
Sen git, yat,”* (Hanlarkızı, 2022: 44)

Hanlarkızı'nın şiirine konu olan sevgili yalnızca vurdumduymaz değil. Aynı zamanda ne istediğini tam olarak bilmeyen çocuksu bir kişilik. Sevgilinin kararsız tavrı ve maymun iştahı şiirin öznesinde kapanmaz bir yaraya da neden oluyor. Bu yara sevgilinin her dönüşünde yeniden kanamaya devam ediyor:

*“Kaçamak görüşler öldürür beni,
Kaçak gibi gelme artık ömrüme.
Her adım sesiyle uzaklaşırken
Bir ümit sureti bırak kalbime”* (Hanlarkızı, 2022: 29)

Hanlarkızı'nın hassasiyeti yalnızca sevgiliyle de sınırlı değil. Söz konusu Karabağ olduğunda romantik tavrı, epik bir dile ve anlatıma dönüşüyor. Öyle ki daha en başından şiirine verdiği ad “Savaş Hâli” okurun rahatını kaçırarak onu teyakkuza geçiriyor. Hanlarkızı'nın şiirine “*Seni / Tebriz hasretine benzetiyorum*” dizeleriyle başlaması da onun Güney Azerbaycan ile yakinen bir gönül bağı olduğuna işaret ediyor. Hatta Tebriz ile başladığı şiirini “*Seni/Karabağ hasretine benzetiyorum*” dizeleriyle bitirmesi her iki şehrin şairin nezdinde birbirine denk olduğunu ve tartışmasız bir biçimde vatan toprağı olarak gördüğünü anlatıyor.

Hanlarkızı'nın şiirlerinde tezat unsurlardan da faydalandığı göze çarpıyor. Karşıtlıktan meydana gelen gerilimin şiiri daha vurucu kıldığı şüphesiz. Fakat şair bunu ak-kara yahut açık-kapalı gibi basit tezatlarla yapmıyor. Doğrudan tezat olmayan fakat içerisinde buldukları anlam dairelerinin tezatlık barındırmasından kaynaklanan sözcükleri bir arada kullanarak son derece klasik görünen bir söz sanatını özgün metaforlarla yeniden kuruyor:

*“Kırılmış şemsiyemle
Durup güzün altında
Yaza elveda dedim
Ruhumun buz katında”*

(Hanlarkızı, 2022: 52)

Şair, burada yazın karşısına pekâlâ kış sözcüğünü de getirebilir, 7’li hece ölçüsünü yine sağlam bir şekilde koruyabilirdi. Fakat Hanlarkızı yazın karşısına buz sözcüğünü getirerek tezatlığı yalnızca iki kelimeyle sınırlamıyor, aksine her iki kelimenin içerisinde bulunduğu anlam dairelerini (yaz için ateş, sıcaklık, ısı; buz için kış, kar, soğuk) çarpıştırarak tezatlığın etkisini büyütüyor. Bu durum şiirde genişlemeye neden oluyor ve anlam zenginliğini derinleştiriyor. Hanlarkızı aşk gibi klasik bir konu-

yu bile ustaca işlediği üslubuyla farklı bir söyleme, anlatıya dönüştürebiliyor. Onun kullandığı bu özgün imajlar ve metaforlar kendisini diğer şairlerden ayırt edilmesini sağlıyor.

Lirik şiirin şüphesiz en temel benzetme aracı ve dekoru tabiattır. İnsanın doğa ile ilişkisi göz önüne alındığında duyguları mevsimlerle ifade etmek de çok olağandır. Yaz ve ilkbahar ayları içimizdeki coşkuyu, yaşama sevincini ortaya dökerken kış ve sonbahar bir hüznün, içe kapanıklığın simgesidir. Hanlarkızı’nın şiirlerinde de tabiata çokça atıf yapıldığı görülüyor. Fakat bu benzetmeler Hanlarkızı’nın romantik tavrından çok doğduğu şehir Lenkran’dan kaynaklanıyor. Şair tabiatı basit benzetmelerle yahut durağan bir dekor olarak kullanmıyor. Bizi sanki bir doğa yürüyüşüne çıkartıyor. Bu gezinti sırasında okurun zihninde, kendi odasına kapanmış bir şair imajı canlanmıyor. Aksine şehre karışan, doğaya temas eden bir şairle yüz yüze geliyorsunuz.

Hepimizin son derece yıprandığı, psikolojik buhranlar geçirdiği salgın döneminin, duygularını uçlarda yaşayan şairleri etkilemediğini söylemek abesle iştigal olur. Fakat hâlâ salgın dönemini şiirine yansıtmaktan korkan yahut salgına dair terimleri, kavramaları şiirlerinde kullanmaktan çekinenler şairler de var. Bu tavır belki de şiirin gündelik hayattan daha da üst bir yerde konumlandırılmasından kaynaklanıyor. Şiire temas edecek gündelik yeni bir kavramın şiiri kirleteceğine inanan şairler hâlâ mevcut. Aysel Hanlarkızı ise salgına ve gündelik kavramlara değinmekten çekinmiyor. Aksine bu buhranda okurun ruhunu sağaltmayı başarıyor. “Karantina Boşluğu” şiirinde bir kentin nasıl sessizliğe gömüldüğünü, ıssızlaştığını ve insanların pencerelerinden bu durumu çaresizce nasıl seyrettiğini anlatıyor:

*“Bu sabah da insanlardan çıplaktı şehir,
Ağlamaya meyilli*

...

*Yanağı sararan sokak lambaları
Şahit
Sokaklar boyunca sevişiyordu
Teklik...”* (Hanlarkızı, 2022: 54)

“Karantina Sabahı” şiirinde ise *“Şehrin insandan yoksul sokakları gibi/Kimsesizdi ruhum.”* dizeleriyle önce şehrin yalnızlığından bahseden şair salgına dair kavramları da şiirin malzemesi hâline getirmeye başlıyor:

*“Seni yaşadıkça
Sen bütün ruhumu saran
Pandemi gibi
Mutasyona uğruyordun kanımda...”* (Hanlarkızı, 2022: 56)

“Karantina Gecesi” şiirinde ise şairin artık kentin sessizliğinden, tenhaliğinden çok kendi psikolojik bunalımlarını anlattığı görülüyor:

*“Dünya pandemi rüyasında
Sayıklıyorken
Uyutmaya çalıştığım bir gece
Depresyon kucağında
Tırmalanıyordu...
Böylece eriyordu ömür,
Mum gibi yaşayarak...”* (Hanlarkızı, 2022: 57)

“Karantina Kapanması”nda ise artık öznenin sinirlerinin gerildiği ve uzayan salgınla beraber daha hassas ve daha yıpranmış olduğu açıkça hissediliyor:

*“Kimse duymuyordu
Şehrin pandemi korkulu
Çılgınlıklarını...
Bütün düşünceler
Ambulans sesiyle koşuyordu.
Hayata
Pencerelerden bakan
Gözler
Vehimleniyordu
Anbean
Artan rakamların
Büyümesinden...”* (Hanlarkızı, 2022: 58)

Bu dört şiirin peş peşe verilmesi toplumun geçirdiği merhaleleri de açıkça gözler önüne seriyor. Herkesin büyük bir merak ve sakinlikle karşıladığı karantina süreci hepimiz için kısa bir tatil gibiydi. Şehrin başıboşluğuna, doğanın tek-

rar kendini göstermesine dair çeşitli tespitler yapılırken karantina ve salgın sürecinin uzamasıyla insanların görüşleri ve hisleri de değişmeye başladı. İşte bu değişimi Hanlarkızı'nın şiirlerinde de takip etmek mümkün. Kentin yalnızlığına ilgisini yitiren şair artık kendi buhranlarını dile getirmeye başlıyor. Dördüncü şiirde ise artık bu buhran ve sinir harbi şiirin ana konusu hâline geliyor. Eğer bir salgın edebiyatından bahsedeceksek şüphesiz Hanlarkızı'nın şiirleri bu antolojide kendisine mutlaka yer bulacaktır.

Hanlarkızı kendine has ifade tarzı ve metaforlarıyla klişe adına şiirden uzun zamandır koparılmaya çalışılan lirizmi başarılı bir şekilde okurların ruhuna işliyor. Hanlarkızı'nın lirik söyleyişi ve şahsi duyguları okurun duygularını harekete geçirdiğinde öznelliğini yitirerek nesnelliğe adım atmış oluyor. Zira okur artık yalnızca bir alıcı olmaktan öteye geçiyor. Kendisiyle bütünlük kurduğu bu dizeleri sahiplenerek duygularıyla birlikte yeniden yazıp hatmediyor.

Kaynaklar

Hanlarkızı, Aysel, *Pencereme Güneş Çek*, Turay Kitap Yayıncılık, İstanbul 2022.